

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА
ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА
В ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ**

**Матеріали Третьої всеукраїнської
науково-практичної конференції
15-16 вересня 2011 р., м. Бахчисарай**

Науково-дослідний інститут
сталого розвитку та природокористування
Державна установа «Інститут економіки природокористування та
сталого розвитку НАН України»
Кримський економічний інститут ДВНЗ «Київський національний
економічний університет ім. Вадима Гетьмана»
за підтримки
Інституту проблем ринку та
економіко-екологічних досліджень НАН України
Океанологічного центру НАН України
Сумського державного університету
Луцького національного технічного університету
Національного інституту стратегічних досліджень
Севастопольського економіко-гуманітарного інституту Таврійського
національного університету ім. В.І. Вернадського
Державного фонду фундаментальних досліджень України
Програми розвитку ООН в Україні
Страхової компанії «Еталон»
Юридичної компанії «Цивільна оборона»

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА В ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ

Матеріали Третьої всеукраїнської
науково-практичної конференції
15-16 вересня 2011 р., м. Бахчисарай

Сімферополь – 2011

Малахова С.О.	Завдання державної політики у сфері аграрного землекористування в Закарпатському регіоні	164	Павленко О.О. Алібекова Ю.Т	Напрями формування екологічної безпеки розвитку адміністративної території (на прикладі Сумської області)	203
Мартинюк І.Д.	Антропогенний вплив на стан водогосподарських регіональних систем України	167	Палляничко Н.І.	Роль інвестицій в забезпеченні сталого використання земель сільськогосподарського призначення	205
Мартієнко А.І.	Экономико-экологические предпосылки изменения форм собственности на природные ресурсы	169	Петенко І.В. Петенко А.В.	Диагностика профессиональной работоспособности в системе мониторинга человеческого капитала	208
Мартякова О.В.	Механизмы и инструменты регулирования устойчивого развития	171	Пилипів В.В.	Особливості використання природних ресурсів як джерела відтворення стратегічного потенціалу сталого розвитку	210
Марченко К.С.	Проблеми врахування екологічних аспектів при прийнятті господарський рішень	173	Писаренко Р.В.	Картографическое обеспечение профилактики распространения ВИЧ/СПИД и туберкулеза в Украине как задача устойчивого развития	212
Мішенін Є.В. Мішеніна Н.В. Ярова І.Є.	Еколого-економічний аналіз в системі управління природогосподаруванням	176	Поливач К.А.	Сучасне уявлення та тенденції дослідження культурної спадщини з точки зору концепції сталого розвитку	214
Мішеніна Г.А.	Застосування механізму державно-приватного партнерства у вирішенні проблем сталого розвитку лісоресурсної сфери	178	Потапенко В.Г.	Стратегічні пріоритети розвитку України на засадах зеленої економіки в умовах глобалізації	216
Міщенко В.С.	Категорії "стратегічності" і "дефіцитності" як безпековий фактор	180	Потеєва М.А.	Взаимосвязь и динамичность элементов хозяйственного механизма национальной экономики	219
Міщенко Д.А.	Державне регулювання розвитку аграрного сектору економіки України як стратегічний напрям економічної політики	183	Пристайко О.П.	Методологічні підходи до формування системи еколого-економічних індикаторів сталого розвитку (на прикладі індикаторів ефективності розвитку природно-заповідного фонду)	221
Мовчан Т.В.	Деякі аспекти формування екологобезпечного землекористування в Одеській області	185	Прокопенко О.В. Клименко О.В.	Види інвестиційної діяльності за впливом на стан навколишнього природного середовища	222
Мусієнко І.І.	Вивчення процесів формування державної освітньої політики	187	Рассаднікова С.І.	Инвестиційні засади природокористування в контексті сталого розвитку	225
Никифорок О.І.	Удосконалення системи екологічного управління – шлях до стійких транспортних систем	190	Ращенко А.В.	Перспективи вирощування екологічно безпечної продукції рослинництва в Житомирській області	227
Нірода Д.С.	Складові фінансово-економічного регулювання землекористування та проблеми їх вдосконалення	192	Реутов В.Є.	Сталий розвиток у системі глобальних трансформацій	231
Обиход Г.О.	Система забезпечення екологічної безпеки сталого розвитку	194	Рибачук В.Л.	Регулювання діяльності природних монополій на ринку комунальних послуг	232
Олійник Я.Б. Кононенко О.Ю. Мельничук А.Л.	Науково-методологічні підходи до дослідження трансформацій системи природокористування в Україні	197	Сабадаш В.В.	Енергетична складова національної безпекової системи	234
Омельяненко Т.Л.	Аспекти екологічної небезпеки в сфері поводження з відходами	199	Садченко О.В.	Контроллинг экологической безопасности при принятии решений в управлении природопользованием	237
Осадчий Є.І.	Демографічні трансформації суспільства: національний і регіональний вимір	201	Сахарнацька Л.І.	Роль лісу у контексті сталого розвитку	239
			Сеґеда І.В.	Формування та удосконалення еколого-орієнтовної тарифної політики України	242

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОГОСПОДАРЮВАННЯМ

Є.В. Мішенін, д.е.н., проф., І.Є. Ярова,
Сумський національний аграрний університет
Н.В. Мішеніна, к.е.н., доц.,
Сумський державний університет,

Проблема вдосконалення управління природогосподарюванням на еколого-економічних засадах сьогодні обумовлена зміною ідеології використання ресурсного та соціально-екологічного потенціалу природних ресурсів, а також поступовим переходом до сучасної концепції інтегрованого менеджменту. Розвиток системи екологічного управління та менеджменту в природогосподарюванні логічно потребує проведення управлінського еколого-економічного аналізу. Це необхідно для оцінки ефективності управління сталим розвитком природогосподарювання та впровадження системи екологічного менеджменту.

Таким чином, управлінський аналіз повинен стати важливою складовою аналізу ефективності функціонування еколого-економічних механізмів природогосподарювання й охоплювати відповідні управлінські проблеми сталого екологічно збалансованого природокористування. Основна мета управлінського еколого-економічного аналізу – оцінка ефективності та результативності екосистемного управління природними ресурсами.

Управлінський аналіз повинен сприяти виявленню та гармонізації еколого-економічних зв'язків між окремими сферами та об'єктами управління природогосподарюванням, обґрунтуванню цілей та відбору ефективного управлінського рішення щодо сталого природокористування. У процесі прийняття природогосподарських рішень управлінський аналіз зменшує невизначеність вихідної еколого-економічної ситуації та відповідні ризики, що пов'язані з вибором правильного рішення у сфері сталого природогосподарювання.

Отже, управлінський еколого-економічний аналіз нами визначається як засіб обґрунтування та оцінки управлінських еколого-економічних рішень, які визначаються потребами та інтересами екологічно орієнтованого управління природогосподарюванням. Метою управлінського еколого-економічного аналізу є також підготовка аналітичної екологічної та еколого-економічної інформації, яка необхідна й достатня для прийняття управлінського рішення щодо сталого та багатоцільового використання і відтворення природних ресурсів.

Основні функції управлінського еколого-економічного аналізу з урахуванням існуючих положень, нами визначаються таким чином:

1. *Оціночна.* Визначаються ефективність та результативність екологічно орієнтованого управління. У процесі оціночного управлінського еколого-економічного аналізу встановлюється відмінність досягнутого еколого-економічного рівня природогосподарювання від запрограмованих шляхом порівняння відповідних показників (параметрів) до встановлених критеріїв та індикаторів.

2. *Діагностична.* Діагностичний управлінський еколого-економічний аналіз включає деталізоване виявлення ознак невідповідності об'єктів

природогосподарювання до встановлених критеріїв та індикаторних показників, а також причини невідповідності.

3. *Регулюючо-цільова.* Ця функція передбачає обґрунтування рекомендацій для досягнення програмованого еколого-економічного рівня природогосподарювання.

Основні принципи управлінського еколого-економічного аналізу мають охоплювати: комплексність та системність, адаптивність, ранню діагностику, оперативність та своєчасність, безперервність та наступність, циклічність і верифікацію, пріоритетність аналізу вузьких еколого-економічних місць та ведучих елементів ефективного природогосподарювання на засадах сталого розвитку.

Необхідно констатувати, що в широкому розумінні об'єктами управлінського еколого-економічного аналізу природогосподарювання є відтворювальні процеси, які пов'язані з раціональним використанням та відтворенням природних ресурсів залежно від поставлених цілей та завдань, а також сама система сталого та екосистемного управління природокористуванням на різних ієрархічних рівнях господарювання.

Об'єктами управлінського аналізу в системі організаційно-економічного механізму екологічно орієнтованого управління природогосподарюванням можуть бути:

1. Управлінські екологічні, еколого-економічні та соціально-екологічні проблеми, пов'язані з екологізацією виробництва та з реалізацією сталого екологічно збалансованого природокористування. До них, зокрема, належать організаційно-управлінські питання щодо екологізації організації відтворювальних природогосподарських процесів, розвитку екологічно спрямованого підприємництва і т.п.

2. Управлінські еколого-економічні та соціальні рішення. При цьому аналізуються ефективність і результативність їх реалізації, а також прогнозовані екодеструктивні наслідки з відповідною економічною оцінкою.

3. Система організації структури управління виробництвом на еколого-економічних засадах та її окремі елементи: екологічний менеджмент інструменти еколого-економічного управління тощо.

Необхідно підкреслити, що удосконалення системи управління в напрямку його екологізації потребує спеціальних досліджень. При цьому розробляються не лише методи збору та обробки інформації для підготовки управлінських рішень екологічного спрямування в межах, наприклад, здійснення екологічного аудиту. Важливого значення набуває *діагностика екологічно орієнтованого управління* природогосподарюванням, яка нами розглядається як дослідницька діяльність, спрямована на встановлення, аналіз та оцінку проблем підвищення ефективності формування й розвитку системи екологічного управління та екологічного менеджменту з метою раціоналізації використання та відтворення природних ресурсів. Управлінська еколого-економічна діагностика має декілька напрямів: еколого-економічна оцінка цілеспрямованості та місії природогосподарської діяльності; аналіз рівня інформаційно-аналітичного та організаційно-технічного забезпечення управлінської праці. Діагностику екологічно спрямованої управлінської діяльності в перспективі також можна розглядати як невід'ємну складову управлінського консультування.

Існує також проблема віднесення еколого-економічного результату управління на рахунок певного суб'єкта (підрозділу) або виду управління (екологічного, виробничого, адміністративного й т.п.). В управлінні бере участь

безліч підрозділів і керівників, приймається велика кількість управлінських рішень у вигляді наказів, програм, планів, проектів, нормативів і ряду інших управлінських впливів. Потрібно наголосити, що практично неможливо розділити ефект за окремими суб'єктами (підрозділами) управління й управлінським впливом. Також доцільно вважати досягнутий еколого-економічний ефект загальним результатом і відповідно підсумувати всі витрати на екологічне управління та менеджмент. При цьому витрати на екологічне управління правомірно вважати частиною трансакційних витрат, не пов'язаних безпосереднім чином з екологізацією виробництва та зниженням рівня забруднення, а обумовлених цими процесами. З іншого боку, важливо відзначити, що неправомірно вважати результати управління еколого-економічними процесами підсумком лише управлінської діяльності. Адже ці результати отримані завдяки економічній, виробничій діяльності, а не тільки управлінню.

У роботі сформована нами загальна система ефектів від впровадження та функціонування механізмів еколого-економічного управління лісгосподаруванням, зокрема: виробничих та організаційно-економічних: збільшення обсягів екологічно збалансованого лісопромислового виробництва, зменшення обсягів самовільних рубок; збільшення надання лісгосподарських послуг, виробництва лісгосподарської продукції, яка має екосистемний характер; збільшення обсягів продукції, яка формується внаслідок впливу лісових насаджень на підвищення ефективності землеробства, очищення водних джерел від забруднення; запобігання економічному збитку внаслідок екологізації лісгосподарського та лісопромислового виробництва тощо.

УДК 502.33:630.0810

ЗАСТОСУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛІСОРЕСУРСНОЇ СФЕРИ

Г.А. Мішеніна, асп.,
Сумський державний університет

Лісоресурсний комплекс України відіграє важливу роль у системі формування сталого соціально-економічного розвитку, що пов'язано з багатоцільовим та міжгалузевим значенням економічних, екологічних та соціальних функцій лісів. Наразі існує ціла низка еколого-економічних та соціальних проблем розвитку лісоресурсного комплексу, які в повній мірі не можуть бути вирішені державною системою лісгосподарування, що актуалізує пошук альтернативних механізмів сталого ведення лісового господарства. Це насамперед стосується забезпечення оптимальної лісистості території, ефективного використання та збільшення ресурсного та екологічного потенціалу лісів на міжгалузевій основі, розвитку агролісомеліорації, збереження біорізноманіття та ін.

Дефіцит бюджету розвитку лісового господарства не дозволяє забезпечити належну фінансову основу сталого лісокористування та екосистемного управління лісовими ресурсами. Це актуалізує необхідність удосконалення господарського механізму функціонування лісоресурсної сфери, зорієнтованого на залучення додаткових джерел фінансування, що відповідають ринковим умовам лісгосподарування. Процеси формування нових організаційно-економічних методів управління лісгосподаруванням повинні передбачати і застосування механізму державно-приватного партнерства.

Досвід багатьох розвинених країн світу з різними соціально-економічними та політичними системами, а також рівнем розвитку ринкових відносин у різних

сферах господарювання свідчить про те, що одним з найбільш ефективних шляхів забезпечення дотримання якісних та кількісних характеристик об'єктів державної власності (інфраструктурні об'єкти соціально-екологічного спрямування, природні ресурси суспільного значення тощо) є залучення до фінансування та управління цими об'єктами приватного сектору, підприємницьких структур.

Зазначимо, що загальним аспектом для сфери природогосподарування та об'єктів соціально-екологічного спрямування є те, що інфраструктурні об'єкти та природні ресурси перебувають виключно в державній власності або істотно обмежені в обороті, виходячи з цільового призначення. Необхідно також констатувати, що саме держава, як правило, не здатна організувати прибутковий бізнес у цих секторах економіки, і при цьому вона обмежена в фінансово-виробничих ресурсах. Тож виникнення та розвиток ДПП у сфері лісових відносин є результатом пошуку нових форм та методів державного управління та регулювання, що обумовлені значними структурними зсувами в напрямку лібералізації лісгосподарування, децентралізації лісоуправління, та являє альтернативу приватизації лісів.

Державно-приватне партнерство у лісоресурсній сфері це - система організаційно-економічних та правових форм, методів та інструментів щодо узгодження еколого-економічних та соціальних інтересів суспільства, територіальних громад, державних структур (органів влади та управління) та суб'єктів підприємництва щодо забезпечення сталого та екосистемного розвитку лісового господарства шляхом збалансованого розподілу сфер управління, контролю, ризиків та результатів між партнерами лісгосподарування на довгостроковій та стратегічній основі.

Зокрема, основними передумовами виникнення механізму партнерства державного та приватного секторів є: багатоманітність форм власності на ліси та лісгосподарування; визначення лісів як суспільного та екологічного блага в системі суспільно-господарських відносин; дефіцит бюджетного фінансування розвитку лісового господарства; необхідність створення нових лісів, захисних лісових насаджень; наявність реальних проектів залісення еродованих та малопродуктивних земель, а також створення кліматозахисних насаджень, та ін.

Стратегічний розвиток лісоресурсної сфери повинен передбачати використання різноманітних форм державно-приватного партнерства, серед яких, наприклад, можуть бути:

1. Оренда з переходом права власності: приватний партнер орендує певну лісову ділянку на основі договору оренди, по закінченню якого, визначена частина або вся ділянка можуть поступово перейти на обговорених умовах в приватну власність.
2. Безстрокова оренда: лісоземельні угіддя можуть передаватися в оренду приватному сектору з умовою, наприклад, здійснення інтегрованого багатоцільового лісокористування та створення певної кількості робочих місць у сільській місцевості, забезпечення певного обсягу інвестицій у соціальну сферу лісгосподарування. Це може бути також підряд з приводу виконання лісгосподарських робіт, постачання екосистемних послуг, довічне управління державними лісами, угод про розділ лісової продукції і ряд інших організаційно-правових форм.
3. Лізинг: можливість доступу підприємства до сучасного обладнання та інноваційних технологій через лізингові контракти, що укладаються з державними структурами (організаціями, органами управління).
4. Депозитарно-компенсаційна система лісокористування та лісовідновлення: формування системи відтворення лісів орендаторами лісоексплуатаційного фонду. Кошти на відтворення лісів переказуються орендарем (приватним

.. удосконалення економічних, фінансових механізмів охорони навколишнього природного середовища, розвитку ринку робіт і послуг в галузі охорони навколишнього природного середовища;
 стимулювання розвитку та впровадження ефективних систем управління природоохоронною діяльністю на підприємствах, у тому числі відповідно до міжнародних стандартів серії ISO-14 000;
 - формування ефективної системи неперервної екологічної освіти;
 - забезпечення ліцензування всіх екологічно небезпечних видів діяльності;
 - поступовий перехід на систему міжнародних стандартів технологічних процесів і виробленої продукції;
 - надання достовірної та своєчасної інформації про стан навколишнього природного середовища, екологічні проблеми в цілому
 в) в сфері зелених закупівель, сталого споживання та виробництва:
 - подальше поглиблення теоретичного базису щодо низки реформ в цьому напрямі;
 - розробка Національної концепції політики сталого споживання та використання; імплементация ідеології «зеленої» економіки в секторальній політиці та стратегії економічного зростання тощо);
 - визначення критеріїв екологізації споживчої політики в структурі пріоритетів сучасної секторальної політики України;
 - формування свідомого менталітету екологозбалансованого споживання та виробництва;
 - активізація дієвих важелів переходу до сталого споживання та виробництва через запровадження інструментів екологічного аудиту, сертифікації, маркування тощо;
 - подальший розвиток секторального партнерства та міжнародної підтримки.

Для виживання і розвитку людства потрібен якісно новий стрибок переходу до принципів «зеленої економіки» - тобто системи видів економічної діяльності, пов'язаних з виробництвом, розподілом і споживанням товарів і послуг які призводять до підвищення добробуту людини в довгостроковій перспективі, при цьому не піддаючи майбутні покоління впливу значних екологічних ризиків або екологічного дефіциту.

1. «Зелена» економіка крізь призму трансформаційних зрушень в Україні / [Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов]. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2011. – 346 с.
 2. Стратегічні вектори регіональних трансформаційних зрушень: монографія / Т.П. Галушкіна, В.Є. Реутов, Л.М. Качаровська; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.П. Галушкіної. – Сімферополь: Фенікс, 2009. – 320с.

Наукове видання

СТАЛІЙ РОЗВИТОК ТА ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА СУСПІЛЬСТВА В ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ

Матеріали Третьої всеукраїнської науково-практичної конференції,
 м. Бахчисарай, 15-16 вересня 2011 р.

Відповідальні за випуск:

директор НДІ сталого розвитку та природокористування,

к.е.н., доц. **Какутич Є.Ю.**,

директор Кримського економічного інституту КНЕУ ім. Вадима Гетьмана,

к.е.н., доц. **Реутов В.Є.**

Науковий редактор

д.е.н., проф. **Хлобистов Є.В.**

Упорядник

к.е.н., с.н.с. **Жарова Л.В.**

Авторська орфографія та стилістика збережені

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої ради Кримського економічного інституту
 Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана

Підписано до друку 02.09.2011 р.

Формат 60х90/16

Ум. друк. арк. 20,75

Тираж 300. Зам. № 1116

Друк різнографічний

Видавництво ПП «Підприємство Фенікс»
 м.Саки, вул.Тімірязєва, 30
 Св-во ДК №3489

Друкарня ФОП Бровко А.А.
 м.Сімферополь, вул.Червонознаменна, 26